

Posudek doktorské práce Mgr. Tatjany Micić „Mythical Paradigms of the Avant-garde and its Era“

Obě titulní témata předkládané práce T. Micić – mytologie i avantgarda – jsou tak rozsáhlá a těžko definovatelná, že jejich uvedení v názvu práce podává pouze velmi přibližnou představu o tom, čím se autorka v textu zabývá.

Jisté je, že jde o práci, která avantgardu nechápe jako kulturní jev jednoho jazykového prostoru a navíc zdůrazňuje vazbu avantgardní estetiky spíš na kulturní tradice a archetypy než na jejich popírání, což je přístup adekvátní nynějšímu stavu studia předmětu (na Karlově univerzitě jej výtečně představuje např. Josef Vojvodík, v mezinárodním kontextu třeba John Bowlt nebo Leonid Kacis).

Na doktorské práci T. Micić je třeba ocenit uvážlivou práci s primární i sekundární literaturou, neboť si pro svůj výzkum vybrala oblast velmi rozsáhlou a dost podrobně zmapovanou, takže musela se při volbě orientačních bodů musela věnovat především selekci a redukci.

Výběr jevů, o nichž pojednává, není sice nějak koherentní, ale práce si ani neklade za cíl podat nějaký systematický přehled nebo se orientovat na jasně vybranou množinu autorů, směrů či artefaktů.

V textu nejde ani o samu „avantgardnost“ uměleckých či myšlenkových výkonů, už proto, že každý pokus o generální definici je nutně buď krajně obecný a nebo pokrývá jen zlomek avantgardních praktik (a definitivně to nemůže zvrátit ani citovaný Peter Bürger, teoretik avantgardy). Formulace jako „We can observe the avant-garde as a constant play and assimilation of opposites“ (s. 16) proto není sice nijak zvlášť přínosná nebo novátorská, nicméně pasáže pokoušející se vymezit avantgardní umění dokládají, že autorka se s tímto předmětem vyrovnávala svědomitě a koneckonců důkazy o existenci a hranicích kultury, která se označuje za avantgardní, nestojí v popředí prodělaného studia.

Ještě podstatnější obtíže mohou vyvolat v titulu oznámená „mytologická paradigmat“.

V posudku školitele je už pozdě podávat pozměňující návrhy, přesto však do poznámek k obhajobě snad může patřit zjištění, že pro další nakládání s tématem doktorské práce by stál za úvahu posun od mytologických paradigmat k – řekněme – intelektuálním a spirituálním konceptům, souvisejím s avantgardami. Taková intence je v analýze vědy i umění relevantní –

jmenujme namátkou třeba výzkum Borise Gasparova o vlivu konceptů romantismu na Ferdinanda de Saussura nebo obrácenou perspektivu kladení takových otázek, totiž četné výzkumy o vlivu koncepcí Nikolaje Fjodorova na několik generací ruských umělců.

T. Micić popisuje řadu myšlenkových oblastí, které avantgardu spolukonstituovaly (jedním příkladem za všechny může být Pavel Florenskij), kdyby se ovšem mělo trvat na přísně chápaných mytologických aspektech, vyžadovala by argumentace podrobnější a důkladnější rozbor.

Situaci ještě komplikuje fakt, že každá kulturní epocha tak či onak nakládá s mytologiemi a jejich aktualizací či recepcí, takže by cílenější zaměření právě na otázku nakládání s mýtem či systémem mýtů předpokládalo nějakou diferencující komparatistiku, která by však na práci kladla nároky vymykající se jejím vlastním intencím.

Pokud autorka mluví třeba o šamanismu (s. 87 – 88), nebylo by případné oponovat tvrzením, že s avantgardní praxí nesouvisí, na druhou stranu jeho přiřazení k mytologickým paradigmatům také není automatickou záležitostí, tím spíš, že se tato souvislost v práci nijak explicitně netematizuje. Totéž platí o moderních koncepcích vnímání (viz kapitolu 2.7.3. *Artistic Synesthesia as a Sort of Change in the Organization of Sensory Experience*, s. 88 - 89). Podobně kapitola 2.8. *The Search for the East* obsahuje důležitá zjištění o některých aspektech avantgardní poetiky, avšak její zařazení do celku 2. *The Mythical World of the Avant-garde* není zřetelně motivováno. Ještě spornější se pak jeví řazení Bachtinovy karnevalizace do kapitoly o mýtičnosti avantgardního umění. Koncept karnevalu nesouvisí primárně ani s mýtem ani s avantgardou, byť může být přínosnou inspirací pro interpretaci jednotlivých děl, o nichž práce pojednává.

Jeden z přínosů doktorské práce spočívá v začlenění srbského materiálu, který nepatří do běžného kánonu evropského avantgardního modernismu a přitom do něj beze sporu patří. Tak například fascinace fenoménem čtvrtého rozměru, v Rusku vázaná na knihy Uspenského a známá především z recepce u Kazimira Maleviče, vyjevuje v předložené doktorské práci linii srbské – zenitistické (s. 35). K tématu čtvrtého rozměru by se ovšem v bibliografii měla objevit stěžejní práce, u T. Micić jen zmíněná v souvislosti s jiným pramenem, a totiž Uspenského *Tertium organum: the third canon of thought: a key to the enigmas of the world*. Práce, která ovlivnila ruský modernismus, je dostupná v novějších vydáních z let 1970, 1981, 1982 i 2005.

Vůbec celý směr Zenitismu (Micić, Goll and Tokin) nepatří do běžného souboru směrů a autorů pojednávaných v souvislosti s avantgardou a upozorňuje na důležitou roli zdánlivě

periferních jevů v rámci avantgardní estetiky, které se ovšem mohou jevit jako podstatné a pro další vývoj (přinejmenším v prostředí, kde se zformovaly a působily) vlivné.

Důležitým autorem je také klasik srbského modernismu Miloš Crnjanski, jemuž se v práci věnuje pozornost na mnoha místech, dalším výrazným představitelem srbské avantgardy je Rastko Petrović.

Výběr materiálu navozuje otázku, zda by pro další nakládání s tématem nestálo za úvahu jeho zpřesnění – třeba v podtitulu – na doklady z ruské a srbské avantgardy. V textu sice okrajově figuruje i Hugo Ball, Tristan Tzara a na s. 63 se mihne Karel Teige, ti všichni by nicméně mohli zůstat na svých místech a záběr studie by se stal zřetelnějším.

Revizi by pro případnou publikaci vyžadovaly také některé literárněvědné termíny, například pseudo-parodie (s. 62, pozn. 179). Diferencovanější zacházení by si zasloužilo také pojetí nicoty u Maleviče a Charmse (s. 127 násl.), kde v prvním případě jde o souhrnnou negaci předmětnosti, ve druhém pak o absurditu a pochybnost ve vztahu k existenci jednotlivostí a o roli subjektu v této ztrátě pozitivních opěrných bodů.

Celkově navrhuji práci k obhajobě především pro její přínos v oblasti studia předpokladů a souvislostí evropských avantgardních poetik, které se v doktorské práci T. Micić navíc ukazují i ze své srbské perspektivy.

Doc. Tomáš Glanc, Dr.